

مبانی برنامه ریزی و توسعه گردشگری روستایی

دکتر هادی محمودی لژاد

پژوهشگر دوره دکتری و مدرس دانشکده هنر و معماری دانشگاه تربیت مدرس

و کارشناس پژوهشکده مدیریت شهری و روستایی

دکتر محمدرضا بهمانیان

دانشیار و مدیر گروه معماری دانشکده هنر و معماری دانشگاه تربیت مدرس

و رئیس پژوهشکده مدیریت شهری و روستایی

انتشارات طمان

ناشر تخصصی معماری و شهرسازی

سرشناسه
عنوان و پدیدآورنده

مشخصات نشر

مشخصات ظاهری

شابک

وضعیت فهرست نویسی

یادداشت

یادداشت

موضوع

موضوع

موضوع

موضوع

موضوع

موضوع

شناسه افزوده

رده بندی کنگره

رده بندی دیویی

شماره کتابشناسی ملی

بمبائیان، محمدرضا، ۱۳۳۷ -

: مبانی برنامه ریزی و توسعه گردشگری

روستایی / محمدرضا بمبائیان، هادی محمودی نژاد.

: تهران: طحان، ۱۳۹۱

: ۴۲۰ ص.: مصور، جدول، نمودار

: ۹۷۸-۹۶۴-۲۹۳۲-۵۰-۴

: فیا

: چاپ دوم.

: کتابخانه.

: جهانگردی روستایی

: جهانگردی روستایی - برنامه ریزی

: جهانگردی روستایی - ایران

: جهانگردی زیست محیطی

: جهانگردی زیست محیطی - ایران

: جهانگردی و دولت

: محمودی نژاد، هادی، ۱۳۶۲ -

: ۱۳۸۸ م. ۱۵۵ / ۲۱ G

: ۳۳۸/۴۷۹۱

: ۲۵۷۲۲۱۴

ناشر تخصصی معماری و شهرسازی

مبانی برنامه ریزی و توسعه گردشگری روستایی

ناشر: انتشارات طحان

تألیف: محمدرضا بمبائیان - هادی محمودی نژاد

ناظر فنی چاپ: ابوالفضل چلاغلو چاپخانه: پیام

نوبت چاپ: اول ناشر ۱۳۹۱ شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

لینوگرافی: آرمانسا صحافی: نوین

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۲۹۳۲-۵۰-۴

قیمت: ۱۲۸۰۰ تومان

تلفن های مرکز پخش: ۶۶۴۰۳۲۰۸ - ۶۶۴۰۳۱۹۱

فکس: ۶۶۹۶۷۰۵۹ همراه: ۱۹۸۵۶۱۷ - ۰۹۱۲

چنین گوید مؤلف رساله ندیم حضرت باری، «خواجہ عبدالعہ انصاری»، کہ دل از جان پرسید کہ «اول این کار چیست و آخر این کار چیست و ثمره این کار چیست؟»

جان جواب داد کہ «اول این کار وفاست و آخر این کار بقاست و ثمره این کار وفاست.»

دل پرسید کہ «فنا چیست و وفا چیست و ثمره چیست؟»

جان جواب داد کہ «فنا از خودی خود رستن است و حمد و ست راینان بستن است و بقا به حق پیوستن و وفا است.»

ای ای عاجز و سرگردانم، نه آن چه دارم دانم، و نه آن چه ندانم دارم.

ای ای اگر بردار کنی رواست، بجزور کن؛ و اگر به دوزخ فرستی رفاست، از خود دور کن.

ای ای ملکش این چراغ افروخته را؛ و سوز این دل سوخته را.

ای ای هر تو، مانع سخن آن است، بر خود میخ.

ای ای گفتنی کریم، امید بدان تمام است؛ تا کرم تو در میان است، ناامیدی حرام است.

ای ای طاعت فرمودی، و توفیق باز داشتی و از مصیبت منع کردی، بر آن داشتی؛ ای دیر خشم زود آشتی، آخر مراد فراق بگذاشی.

ای ای من کیم کہ تو را خواهیم؟ چون من از قیمت خویش آگاهم...

ای ای غلبدی، تا خیر کردم؛ فرمودی، تقصیر کردم.

درباره مؤلفان:

محمدرضا بانیان

فارغ التحصیل دکتری معماری از دانشکده هنرهای زیبای دانشگاه تهران بوده و هم اکنون مدیر گروه معماری دانشکده هنر و معماری دانشگاه تربیت مدرس است. از زمینه های تحقیقاتی ایشان می توان به حکمت هنر و معماری اسلامی، نقد و تئوری معماری و مدیریت و فن ساختمان و مدیریت شهری اشاره کرد.

از افتخارات ایشان می توان به:

استاد نمونه دانشگاه علم و صنعت در سال ۱۳۷۲، عنوان مدیر گروه، تلاشگر دانشگاه تربیت مدرس در سال ۱۳۷۹ و عنوان شهردار نمونه در سال ۱۳۸۳ اشاره داشت و هم اکنون ریاست پژوهشکده مدیریت شهری و روستایی وابسته به سازمان شهرداری ها و دهیاری های کشور را به عهده داشته و دارای بیش از هشتاد مقاله در زمینه معماری و شهرسازی و مدیریت چندین طرح پژوهشی را در کارنامه تحقیقاتی دارد و از کتب تألیفی وی می توان به: «رهیافت هایی در شاخص های معماری مسلمین»، «نظریه های توسعه کالبدی شهر»، «شهرسازی رفاه گرا: به جانب ارتقاء کیفیت زندگی»، «پدیدارشناسی مکان: به جانب ارتقاء فضا به مکان شهری»، و «ساختمان های بلند» و «امنیت و طراحی شهری» و مجموعه کتب «شهر در کلام ولایت» در ۵ جلد اشاره کرد.

پادی محمودی نژاد

فارغ التحصیل دانشکده هنرهای زیبای دانشگاه تهران در رشته مهندسی معماری و فارغ التحصیل در رشته کارشناسی ارشد شهرسازی دانشکده هنر و معماری دانشگاه تربیت مدرس و هم اکنون در رشته دکتری معماری دانشگاه تربیت مدرس به تحصیل اشتغال دارد و در عین حال در دانشگاه تربیت مدرس و دیگر مراکز آموزش عالی، مشغول تدریس دروس معماری و شهرسازی می باشد.

از افتخارات وی می توان به:

دانشجوی نمونه وزارت علوم تحقیقات و فناوری در سال ۱۳۸۷ و دانشجوی نمونه دانشگاه تربیت مدرس و پژوهش گر برگزیده قرآنی سازمان دار القرآن الکریم و برگزیده طرح های برتر قرآنی سال ۱۳۸۷ و عضویت بنیاد ملی نخبگان و باشگاه پژوهش گران جوان اشاره کرد. وی تاکنون انتشار بیش از ۱۰۹ مقاله در زمینه معماری و شهرسازی و مشارکت در چندین طرح تحقیقاتی و پژوهشی را در کارنامه پژوهشی و تحقیقاتی دارد و در بیش از ده همایش و کنفرانس داخلی و بین المللی شرکت داشته است و در حال حاضر به عنوان کارشناس در پژوهشکده مطالعات شهری و روستایی مشغول به فعالیت می باشد. ایشان تا به حال بیش از ۱۳ عنوان کتاب را به رشته تحریر در آورده اند که از آن جمله می توان به: «نظریه های توسعه کالبدی شهر»، «شهرسازی رفاه گرا: به جانب ارتقاء کیفیت زندگی»، «پدیدارشناسی مکان: به جانب ارتقاء فضا به مکن شهری»، «طراحی شهری و سرمایه اجتماعی در فضاهای عمومی شهری» و «امنیت و طراحی شهری» و «باغ ایرانی از منظر بهشت قرآنی» و «مبانی برنامه ریزی و توسعه گردشگری روستایی» و «طراحی شهری: از روان شناسی محیطی تا رفاه اجتماعی» و مجموعه کتب «شهر در کلام ولایت» در ۵ جلد اشاره کرد. وی همچنین تألیف کتاب هایی با عنوان «طراحی شهری: اصول و مبانی (در ۲ جلد)»، «شهرسازی اخلاق گرا: به جانب ارتقاء فرهنگ شهرنشینی» و «انرژی های نو شهر خورشیدی: مهر مهر بر شهر ایرانی» را در دست اقدام دارد و ترجمه کتب: «هنر و معماری در آسیای میانه» و «معماری مساجد اسلامی» را به انجام رسانده است که در حال تدوین برای انتشار است.

پیش‌گفتار

«گردشگری» امروزه خود را به عنوان صنعتی رو به رشد در اقصی نقاط جهان نمایان ساخته است، چنان چه به عنوان یکی از واقعیت های انکار ناپذیر اقتصادی و اجتماعی در قرن حاضر مورد تاکید و توجه ویژه قرار گرفته است. در واقع سخن در این است که گردشگری یک «نظام اقتصادی» پیچیده است که رقابت در عرصه آن بدون انجام تمهیدات لازم و بدون ادراک نیازها و اقتضانات آن، غیر ممکن خواهد بود.

از سویی دیگر، انتصاف برخی مفاهیم به مقولات علمی، نیازمند شناسایی مؤلفه ها و روابط مربوط به حوزه مقولات وابسته و پیوسته ای است که در ساحت اندیشیدگی آن علم بروز پیدا می کند. این امر در صنعت گردشگری به واسطه انتصاف صفت «برنامه ریزی» به «گردشگری»، نیازمند پرداختن به مؤلفه های ساختاری برنامه ریزی بالاخص در مناطق «گردشگری روستایی» است که در کتاب حاضر مورد توجه قرار گرفته است، چرا که چنین انگاشته می شود که توسعه گردشگری، مستلزم نگرشی «جامع» و «سیستماتیک» به همه عناصر تشکیل دهنده آن و روابط متقابل مبداء و مقصد گردشگری روستایی می باشد.

بر این اساس، با اشاره به فواید و اثرات مثبت مترتب بر توسعه گردشگری در ایران، که در فحوای کلام تحقیقات و تجربیات ایران و جهان منادی می شود، می توان دریافت که درک بهتر و کارآمدتر از فرآیند توسعه گردشگری که بی شک مطابق با هر فرآیند نظام وار دیگری، بی نیاز از برنامه ریزی نتواند بود، در حصول نص کتاب حاضر به تفصیل به مفهوم گردشگری، رویکردهای برنامه ریزی گردشگری و روش های آن و در عین حال تجربیات ایران و جهان اشاره می شود. در فصل های انتهایی مفهوم «فناوری اطلاعات» و جایگاه آن در گردشگری روستایی مورد تاکید ویژه قرار گرفته است که تنها چند سالی از چگونگی و نحوه احتمالی بازخورد کاربست این فناوری در گردشگری خاصه گردشگری روستایی می گذرد.

با سپاس از «پژوهشکده مطالعات شهری و روستایی» که دسترسی به منابع لازم برای این تحقیق را فراهم کرده اند و تشکر از تمام دوستان و اساتید گرانمایه ای که راهنمایی ایشان همراه حال این تحقیق بوده است، رجاء واثق دارد که ضعف ها و کاستی های موجود در نص و محتوای کلامی اثر را با دیده اغماض نگریسته و نگارندگان را از نظرات روشنگرانه خود آگاه نمایند.

دکتر محمد رضا بانیان

مهندس ملای محمودی نژاد

فهرست

پیش‌گفتار

فصل ۱: گردشگری روستایی

۱۹.....	درآمد فصل
۲۰.....	تعاریف و مفاهیم گردشگری
۲۲.....	اثرات گردشگری
	(الف) اثرات اقتصادی گردشگری، الف- ۱) گردشگری و اشتغال، الف-۲)
	گردشگری و درآمدزایی، الف-۳) درآمدهای حاصل از مالیات و ایجاد امکاناتی
	برای منطقه، الف-۴) حفظ جاذبه‌های گردشگری، الف-۵) توسعه صنایع دستی
	و فعال شدن تولیدات قدیمی، ب) اثرات اجتماعی- فرهنگی گردشگری)
۲۸.....	انواع گردشگری

(گردشگری فرهنگی، گردشگری مذهبی (زیارتی)، گردشگری روستایی،
اکوتوریسم (گردشگری طبیعت)، گردشگری ماجراجویانه، گردشگری آموزشی،
گردشگری سلامت)

- ۳۴..... چالش های فراروی گردشگری روستایی
- ۳۹..... توریسم روستایی: مفاهیم و ارزیابی
- (اکوتوریسم روستایی (گردشگری طبیعت)، اکوتوریسم به عنوان یک مفهوم،
مؤلفه های اکوتوریسم، اکوتوریسم به عنوان بخشی از تجارت، اصول اکوتوریسم)
- ۵۶..... انواع توریسم روستایی
- (توریسم طبیعی / روستایی، توریسم فرهنگی / روستایی، اکوتوریسم، توریسم دهکده ای،
توریسم کشاورزی، توریسم مزرعه، توریسم سبز)
- ۶۷..... نتیجه گیری و جمع بندی فصل

فصل ۲: گردشگری روستایی و تجارب جهانی

- ۷۱..... درآمد فصل
- ۷۱..... گردشگری روستایی در ایالت متحده آمریکا (ایالت یوتا)
- ۷۴..... گردشگری روستایی در آلاسکا
- ۷۶..... گردشگری روستایی در روستای «برونته» انگلستان
- ۷۸..... طرح «تارکا» در انگلستان
- ۷۹..... گردشگری روستایی در اسپانیا
- ۸۱..... گردشگری روستایی در استرالیا و نیوزلند

۸۶.....	گردشگری روستایی در اوکراین.....
۸۸.....	گردشگری مزرعه در اوکراین.....
۸۹.....	گردشگری روستایی در مجارستان.....
۹۴.....	گردشگری روستایی در لهستان.....
۹۶.....	توسعه پایدار گردشگری روستایی در لتونی.....
۹۸.....	اکوتوریسم در بلاروس.....
۱۰۱.....	گردشگری روستایی در کشور اندونزی.....
۱۰۳.....	نتیجه گیری و جمع بندی.....

فصل ۳: رویکردهای گردشگری روستایی

۱۰۷.....	درآمد فصل.....
۱۰۷.....	مفهوم توسعه و توسعه گردشگری.....
۱۰۹.....	توسعه روستایی.....
۱۱۱.....	جایگاه توریسم در توسعه روستایی.....
۱۱۴.....	توریسم روستایی و رویکردهای توسعه روستایی.....
۱۱۴.....	توریسم روستایی، رویکرد توسعه پایدار و توسعه روستایی.....
۱۱۶.....	توریسم روستایی، رویکرد کارکردی و توسعه روستایی.....
۱۱۷.....	توریسم روستایی، رویکرد راهبردی و توسعه روستایی.....

(توریسم روستایی به مثابه راهبرد توسعه، توریسم روستایی به مثابه تحول سازی

در نواحی کم تر توسعه یافته روستایی)

- توریسم روستایی، رویکرد بازساخت و توسعه روستایی..... ۱۲۱
- (توریسم روستایی به مثابه سیاست بازساخت، بازسازی در برابر افول کشاورزی، توسعه فرآورده ها و محصولات گردشگری)
- ارزیابی توریسم روستایی..... ۱۲۴
- توریسم روستایی، رویکرد استراتژیک و توسعه روستایی..... ۱۲۸
- نتیجه گیری و جمع بندی فصل..... ۱۳۸

فصل ۴: اثرات مثبت و تبعات منفی گردشگری روستایی

- درآمد فصل..... ۱۴۳
- اثرات و تبعات طرح های گردشگری..... ۱۴۳
- اثرات زیست محیطی بر محیط فیزیکی..... ۱۴۷
- (بررسی تأثیرات بر آب و منابع آبی، اثرات بر خاک و بستر طبیعی، کاربری زمین، اثرات بر آب، اثرات بر هوا، اثرات صوتی، اثرات نوری)
- اثرات زیست محیطی بر محیط های طبیعی (بیولوژیکی)..... ۱۶۱
- (اثرات بر گونه های جانوری، اثرات بر گونه های گیاهی، اثرات زیست محیطی بر محیط های اقتصادی اجتماعی و فرهنگی، اثرات زیست محیطی بر محیط اقتصادی، اثر بر محیط اجتماعی و فرهنگی، اثرات زیست محیطی بر طرح های توسعه)
- راهنمای شناسایی مقدماتی اثرات زیست محیطی..... ۱۷۵

(الف- محیط فیزیکی- شیمیایی، ب- محیط بیولوژیکی، ج- محیط اقتصادی- اجتماعی، د- محیط فرهنگی و تاریخی)

فصل ۵: روش‌های برنامه‌ریزی گردشگری روستایی

۱۸۱	درآمد فصل.....
۱۸۱	روش تحلیل فضایی، مکانی شرایط محیطی سرزمین به منظور توسعه گردشگری.....
۱۸۳	روش‌های ارزیابی.....
۱۸۵	منطق تلفیق بهینه.....
۱۸۶	ملاک و میزان نرخ‌گذاری پارامترها.....
۱۸۷	لایه‌های اطلاعاتی.....
۱۸۹	شیوه تلفیق.....
۱۹۱	تحلیل نتایج ارزیابی.....
۱۹۷	روش یا ملاک جمع‌بندی نتایج ارزیابی.....
۲۰۱	خروجی فرآیند برنامه‌ریزی.....
	(در ارتباط با مدیریت وضع موجود و بهره‌برداری بهینه، در ارتباط با برنامه‌ریزی توسعه: حصول وضع مطلوب از وضعیت‌های بالقوه ممکن)
۲۰۳	پردازش نقشه‌ها برای تلفیق.....
	(نقشه اقلیم، نقشه‌های آبراهه‌ها یا هیدروگرافی، نقشه پوشش گیاهی، نقشه قابلیت اراضی، نقشه‌های کاربری اراضی و توپوگرافی (عوارض)، نقشه جاذبه‌های

توریستی، نقشه راه و اتصالات، نقشه توزیع و تراکم جمعیت، نقشه خطر و
سانحه

تلفیق و روی هم گذاری منظوردار، تلفیق ۱، تلفیق ۲، تلفیق ۳، تلفیق ۴، تلفیق ۵،
تلفیق ۶، تلفیق ۷، تلفیق ۸، تلفیق ۹)

فصل ۶: فناوری اطلاعات و گردشگری روستایی

درآمد فصل..... ۲۱۷

شهر الکترونیک..... ۲۱۸

مدل شهر الکترونیک..... ۲۱۹

(زندگی الکترونیک، آموزش الکترونیک، تفریح و گردشگری الکترونیک، ارتباطات
الکترونیک، تراکنش الکترونیک، سازمان الکترونیک، تجارت الکترونیک، تدارکات
الکترونیک، سیستم های برنامه ریزی منابع سازمان، مدیریت روابط مشتریان)

دولت الکترونیک..... ۲۲۳

(فرآیند سازمان دهی دولت الکترونیک، حکومت الکترونیک، زیرساختار
الکترونیک، قوانین و مقررات، نیروی انسانی، فرهنگ و شرایط اجتماعی،
زیرساختار فناوری اطلاعات و ارتباطات، آشنایی با مفاهیم تجارت الکترونیک،
تفاوت مبادله الکترونیکی داده ها با تجارت الکترونیک)

گردشگری الکترونیک..... ۲۳۲

(الف) میهمان پذیری الکترونیکی (اسکان)، متصدیان تور الکترونیکی،
آژانس های مسافرتی الکترونیکی، مقصد سفر الکترونیکی، تاریخچه کاریست
فناوری اطلاعات در صنعت گردشگری)

گردشگری مجازی..... ۲۴۱

(درگاه اینترنتی: ابزاری راستای در توسعه گردشگری مجازی، مزایای گردشگری الکترونیک، چالش های گردشگری الکترونیک، تأثیر فناوری اطلاعات در صنعت توریسم روستایی، راه کارها و جمع بندی)

بررسی نمونه های موردی..... ۲۵۷

گردشگری در شهر الکترونیک تورنتو..... ۲۵۸

(الف) مرحله اول: طراحی، ب) مرحله دوم: پیاده سازی، مرحله سوم: تثبیت)

گردشگری در شهر الکترونیک تایپه..... ۲۶۱

(الف- کاربری فناوری اطلاعات در درون فعالیت های شهری، ب- ارتباط فعالیت های شهری، پ- یکپارچه سازی فعالیت ها و تسهیلات، استراتژی های تایپه در پیاده سازی شهر الکترونیک: (الف) پی ریزی زیر ساختار، مردم: ایجاد آموزش از راه دور، مهندسی مجدد شهرداری: اطلاعاتی کردن مدیریت شهری، افزایش کارایی دولت: بکار گیری فناوری اطلاعات در جهت بهبود بخشی خدمات به شهروندان و گردش گران، خدمات عمومی غیر دولتی: ایجاد شبکه های اطلاعات عمومی))

نمونه های موجود در ایران..... ۲۶۵

(روستای الکترونیک شاهکوه، خدمات گردشگری الکترونیکی در سایت شاه کوه، درآمد زایی و تبلیغات در درگاه اینترنتی شاه کوه، جلب کمک های دولتی و غیر دولتی، استفاده از سطوح مخابرات و ایجاد سطوح و زیرساختار الکترونیکی، مشارکت سازی روستایی در ایجاد و توسعه زیرساختار و سخت افزارهای لازم در توسعه روستای الکترونیک، ارایه محصولات کشاورزی و زراعی و فراورده های دامپروری و صنایع دستی)

۲۷۲.....چگونگی ایجاد گردشگری الکترونیک

۲۷۵.....ارایه مدل پیشنهادی جهت پیاده سازی گردشگری الکترونیک

(الف) طراحی و برنامه ریزی، (ب) اجرا، (پ) بازرسی و کنترل، (ت) اقدام
اصلاحی)

۲۷۹.....طراحی گردشگری الکترونیک روستایی

(اجرای نمونه و آزمایشی، بازرسی و بازرسی کیفی، پیاده سازی، خدمات گردشگری
الکترونیک، معیارهای سنجش گردشگری الکترونیک)

۲۸۹.....نتیجه گیری و جمع بندی فصل

پوست ۱

۲۹۱.....مراحل و گردش کار تهیه گزارش ارزیابی اثرات زیست محیطی

پوست ۲

۳۳۹.....تعاریف پایه در برنامه ریزی گردشگری روستایی و شهری

پوست ۳

۳۶۵.....ضوابط و مقررات جاذبه ها و فعالیت های گردشگری مناطق نمونه گردشگری

پوست ۴

۳۸۳.....ضوابط و مقررات محیط زیست

پوست ۵

۳۹۵.....ضوابط و مقررات طراحی سایت های گردشگری

منبع و کتاب شناسی